

פתרון בחינת הבגרות בתנ"ך – קיץ 2008

פרק ראשון – קטע שלא נלמד

1. שלושה פרטים מהמצג (יש להזכיר שלושה בלבד):

* "ושמאל מת" (צ) - מות שמאל- מוזכר בכדי להסביר מדוע שאול צריך להעלות את שמאל באוב.

* "ושאול הסיר את האובות והידעונים מהארץ" (צ)- הסרת האובות והידעונים מהארץ על ידי שאול- מוזכר כדי להדגיש את חטאו ואת עליבותו של שאול שפונה בעצמו לבעלת אוב.
* "וירא ויחרד לבו מאוד" (צ)- פחדו של שאול- מוזכר כדי להסביר כיצד הגיע למצב של פנייה לבעלת אוב.

* "ולא ענהו ה'..." (ו)- ה' לא עונה לשאול- מוזכר כדי להסביר מדוע שאול פונה ברוב ייאוש לבעלת האוב.

2. בפסוק א כתוב כי שאול התחפש, כלומר החליף את בגדי מלכותו לבגדי אחד האדם, אדם ממעמד נמוך. ואילו שמאל לבוש במעיל, שעל פי פירושו של מ. דוד מסמל מעמד גבוה. כך נראה שמוטיב הבגד אכן מדגיש את הפער בין מעמדו של שאול לזה של שמאל.

3. א. השורש ק-ר-ע מופיע בשמאל א' כ"ח בהקשר של קריעת המלוכה כולה משאול ומסמל את הפסקת מלוכתו של שאול. במלכים א' השורש מופיע בהקשר של קריעת השמלה ומסמל את פילוג הממלכה ונתינת עשרה שבטים תחת שליטתו של ירבעם.
ב. העונש המובע בקריעה בשמאל א' חמור יותר מהעונש במלכים:
1. כל הממלכה נקרעת מיד שאול "ויקרע ה' את הממלכה..."
2. הממלכה ניתנת לחברו, לדוד "ויתנה לרעך לדוד"

4. האירוניה הנוצרת בפסוק⁹ היא ששאלו הסיר את האובות ואת הידעונים, אך כעת הוא פונה אליהם לעזרה.
האירוניה הנוצרת בפסוק¹⁰ הוא ששאלו נשבע בשם ה' לבעלת האוב, למרות שה' לא נענה לבקשתו בתחילה.

פרק שני – מלכים ונביאים

5. א. (1) אליהו מבקש מעובדיה שילך ויקרא לאחאב להגיע ולהיפגש עם אליהו.
(2) על פי רד"ק, עובדיה מבקש רחמים על עצמו, משום שאם יקרא לאחאב, אחאב יהרוג אותו.
על פי מצודת דוד, עובדיה מבקש רחמים על הנביאים משום שאם ימות לא יהיה מי שידאג להם.

ב. (1) החזרה על המילה "אדון" מעידה על הקונפליקט בו נמצא עובדיה: בפס'¹¹ המילה מיוחסת לאליהו, ואילו בפסוקים¹²,¹³ היא מיוחסת לאחאב. מצד אחד נאמנותו של עובדיה נתונה לאחאב, מנהיגו המדיני, ומצד שני נאמנותו נתונה לאליהו, מנהיגו הרוחני.
(2) לעובדיה קשה להחליט למי הוא נאמן יותר- לאליהו או לאחאב, כמו שלעם קשה להחליט במי הוא מאמין- בה' או בבעל.

ג. (1) על פי אחאב, הגורם לבצורת הוא אליהו. לפי פסוק¹⁴ אחאב חיפש את אליהו בכל מקום ובמשך מספר זמן רב בכדי להפסיק את הבצורת.
(2) על פי אליהו אחאב ואבותיו גרמו לבצורת בכך שעבדו אלילים: "...אתה ובית אביך בעזבכם את מצוות ה' ותלך אחרי הבעלים"⁽¹⁵⁾.

6. א. (1) "חי ה' וחי נפשך אם אעזבך"- אמירה זו של אלישע מעידה על נאמנות רבה לאליהו המתבטאת בכך שהוא לא מוכן לעזוב אותו.
"גם אני ידעתי, החשו"- אלישע נמנע מלחשוב ולדבר על הרגע בו אליהו יילקח ממנו, מחשבה זו מצערת אותו.
(2) בקשתו של אליהו מאלישע "שב נא פה" מעידה על כך שאליהו מעוניין בפרידה מאלישע.

ב. (1) הסופר המקראי מבקש להדגיש את האהבה והקרבה השוררת בין הדמויות: כשאלישע קורא לאלוהו "אבי אבי" מודגש יחסו אל אלוהו כיחס בן לאב. כשדוד המלך קורא לאבשלום "בני בני אבשלום" מודגש יחסו אל אבשלום כיחס אב לבן. (2) על סמך המסופר בפסוקים אלה, דמותו של אלוהו נתפסת במסורת ישראל כדמות מסתורית, בעלת היכולת לצוץ ולהיעלם בפתאומיות. או- כדמות של מנהיג עם ישראל, לפי הביטוי "רכב ישראל ופרשיו".

ג. שלב ראשון בפס' 12-11: פרידה ואבל "ויחזק בבגדיו ויקרעם לשניים קרעים". שלב שני בפס' 14-13: קבלת התפקיד- לקיחת האדרת וחציית מי הירדן, כמו שנחצה על ידי אלוהו קודם לכן "ויקח את אדרת אלוהו... ויכה את המים ויחצו הנה והנה". שלב שלישי בפס' 15: הכרת שאר הנביאים באלישע כמחליפו של אלוהו "ויראוהו בני הנביאים... ויאמרו נחה רוח אלוהו על אלישע...".

4. א. שתי הדרישות המרכזיות מהעם לפי פסוקים אלה:

1. ביעור הפולחן הזר "אֲבַדְתָּ אֲבֹדֹן אֶת כָּל הַמִּקְמוֹת אֲשֶׁר עִבְדוּ שָׁם הַגּוֹיִם"

2. ריכוז הפולחן לה' במקום אחד "אל המקום אשר יבחר ה' אלהיכם... תדרשו..."

הגויים מפזרים את הפולחן לאלוהיהם "על ההרים הרמים ועל הגבעות ותחת כל עץ רענן", בעוד שהפולחן לה' מרוכז במקום אחד.

ב. (1) תפקיד המקדש לפי מלכים א' הוא מקום בו בני אדם מתפללים לה' אשר קרוי על שמו. תפקיד "המקום אשר יבחר" בדברים י"ב הוא מקום המשמש להקרבת קורבנות ונתינת מנחות לה'.

(2) המצב שמאפשר את קיום ריכוז הפולחן הוא הישיבה בארץ והבטחון שממנו נהנה העם בזכות ה', אשר סילק את הגויים.

ג. (1) שתי מטרות הפולחן הן:

1. ביטוי תודה לאל "ושמחתם לפני ה' אלוהיכם", "ואכלתם שם לפני ה' אלוהיכם..."

2. תמיכה באנשים עניים "... ואת מעשרותיכם ואת תרומת ידיכם ונדריכם ונדבותיכם..."

(2) בעקבות חוק ריכוז הפולחן חלק מהלויים נותרו ללא עבודה ובנוסף שבט לוי לא קיבל נחלה ולכן יש לדאוג לבני השבט.

- א. א. (י) ירמיהו מדבר אל ממלכת ישראל "שמוע שמעתי אפרים..."
- ב. (ז) הקושי העולה מכך הוא: מדוע ירמיהו מנבא נבואות לממלכת ישראל, אם הוא נביא בממלכת יהודה?
- ג. (י) בכי האם וסירובה להתנחם גרם לשיבת הבנים.
- ד. בפסוק י' ה' אומר שממלכת ישראל יקרה לו, הוא זוכר אותה וכך מסביר את שיבתם.
- ה. (ז) שתי ההבטחות הן:
- א. זריעה, יצירה מחדש בפס' 26.
- ב. שינוי שיטת הגמול – מגמול לדורות לגמול אישי – פסוקים 28 – 29.
- ג. (י) שלושה מרכיבים בתחום החזרה בתשובה: א. להפסיק לחטוא ב. להחליט לא לחטוא ב. להתנחם על העבר
- ד. (ז) הביסוס עליו מבטא רמב"ם את דבריו "כי אחרי שובי נחמתי".
- ה. שני ביטויים נוספים "חרפת נעורים", "בשתי וגם נכלמתי", "ספקתי על ירך"

פרק שלישי – עלילות הראשית

- א. א. בפרק א' מופיעה התפיסה לפיה האיש והאישה שווים במעמדם. שתי ראיות לכך:
- * "זכר ונקבה ברא אותם" (27) – הם נבראו ביחד, בבת אחת.
- * "ויברך אותם אלהים ויאמר להם..." (28) – שניהם זוכים לברכת ה'.
- ב. בפרק ב' מופיעה התפיסה לפיה האישה נחותה במעמדה מן האיש. שתי ראיות לכך:
- * "ויבן ה' אלהים את הצלע אשר לקח מן האדם לאשה" (22) – האישה נבראת אחרי האדם ומצלעו.
- * "ויאמר האדם... לזאת יקרא אשה..." (23) – האדם קורא לאישה בשמה, דבר המעיד על בעלות שלו עליה.
- ג. פירושו של ספורנו מבטא תפיסה דומה לזו שבפרק א', משום שלפי פירושו האיש והאישה נבראו שווים.

1. א. הפירוש הראשון- "תתגבר" מקשר בין פס' ו לבין סיפור הרצח. הפירוש השני- "מנחה" מקשר בין פס' ו לפסוקים הקודמים.
לפי הפירוש הראשון המסר לקין הוא - אם לא תרצח, תוכל לשאת את ראשך ולא להשפילו בבושה.
לפי הפירוש השני, המסר לקין הוא שהוא יכול היה להביא מנחה טובה יותר.
ב. (1) טענה ראשונה: ה' לא שמר על הבל, בעוד שתפקידו הוא לשמור על כל הבריות. טענה שנייה: ה' קיפח את קין בכך שלא קיבל את מנחתו.
(2) באמצעות שאלה רטורית זו קין מנסה לטעון שאין לצפות ממנו לאחריות בכל הקשור לאחיו הבל, הוא לא יודע היכן הוא נמצא.

פרק רביעי – נושאי חתך

חורבן, גלות וגאולה

1. א. (1) לפי חגי:
האחריות על הבנייה מוטלת על העם: "עלו ההר והבאתם עץ ובנו הבית..." (א).
החומרים המשמשים לבנייה- עץ פשוט "והבאתם עץ ובנו הבית..." (א)
המצווה על הבנייה: חגי "ויהי דבר ה' ביד חגי הנביא..." (ב)
לפי עזרא:
האחריות על הבנייה מוטלת על כל בן שבט לוי שגילו מעל 20 שנה: "ויעמידו את הלויים מבן עשרים שנה ומעלה לנצח על מלאכת בית ה'" (א).
החומרים המשמשים לבנייה: ארזים המיובאים מלבנון "...להביא עצי ארזים מן הלבנון..." (ב)
המאפשר את הבנייה: כורש מלך פרס: "כרשיון כורש מלך פרס עליהם" (ב)
(2) בעזרא העם נמצא לאחר הצהרת כורש, בשנת 538 לפנה"ס, כשלעם יש עדיין רכוש רב ותרומות של הגולים שנותרו מאחור. ואילו בחגי, 18 שנה לאחר מכן, לאחר שיבת ציון, המצב הכלכלי גרוע עקב בצורת ממושכת, ולכן יש להסתפק בבניית המקדש מחומרים פשוטים.

ב. צ' דוגמאות מפסוק ו' (יש להזכיר צ' בלבד):
* "זרעתם הרבה והבא מעט": הם זורעים כמות רבה אך קוצרים כמות מועטה.
* "אכול ואין לשבעה": אין מספיק אוכל בכדי לשבוע.
* "שתה ואין לשוכרה": אין מספיק יין בכדי להשתכר.
* "לבוש ואין לחום לו"- אין מספיק בגדים בכדי להתחמם.
* "המשתכר משתכר אל צרור נקוב": מי שמשתכר בשכרו שם אותו בצרור (כמו ארנק/כיס)
אך הוא נקוב והכסף מתפזר ונעלם.

א. א. (1) הזיתים מסמלים את שני המנהיגים באותה התקופה- זרובבל בן שאלתיאל ויהושע בן יהוצדק הכהן.
(2) בבראשית ענף הזית מראה לנח שהמים המכסים את העולם החלו לרדת ושצמרות העצים כבר התגלו. בסמל מדינת ישראל היום ענפי הזית מסמלים את השאיפה להושטת יש לשלום.
ב. (1) תגובת ה' לירמיהו: "היטבת לראות". תגובת המלאך לזכריה: "הלוא ידעת מה אלה". במקרה של ירמיהו היחס של ה' אליו הוא יחס מעודד, ה' משבח אותו על ראייתו. במקרה של זכריה היחס של המלאך אליו הוא יחס שלילי יותר, המלאך נוזף בו על כך שהוא לא יודע מה משמעות המראה.
(2) לפי פסוק ו' המסר של זכריה מופנה אל זרובבל, המנהיג המדיני של יהודה, לפיו עליו לנהוג כלפי השלטון הפרסי לא בחיל ובכוח, כלומר לא בכוח הזרוע, אלא ברוח ה', כלומר עליו להישען על האמונה בה'.

אדם וגורלו בספרות החכמה

א. א. עמל = רווח כתוצאה מעבודה "וזה היה חלקי מכל עמלי" (1). רווח = הנאות החיים, אושר ממושך ומשמעותי "ובעמל אשר עמלתי" (2).
(1) תפיסת הגמול- צדיק וטוב לו רשע ורע לו.

בגרות ופסיכומטרי

(ז) לפי קהלת אין צדק בעולם. מי שטוב בעיני ה' מקבל "חכמה ודעת ושמחה" (ז"ו) ומי שרע בעיני ה', למרות שאינו חוטא, נידון לעבודה "לאסוף ולכנוס" (ז"ז) שאת שכרה יקבל מי שמוצא חן בעיני ה', ללא קשר למעשים טובים.

א. י. א. (י) מי שחורש רשע, כלומר עושה חטא, קוצר את שזרע, כלומר, נענש.
(ז) אלהים מוצא דופי אפילו במלאכים, ולכן קל וחומר שגם האדם לא יכול להיות מושלם.
ב. * "ידעתי כי לא תנקני" (ז"ח) - אני יודע שה' לא ימצא אותי זכאי.
* "אנוכי ארשע למה זה הבל ואגוע" (ז"ט) - אין ספק שה' ימצא אותי אשם.
* "אם התרחצתי במי שלג... אז בשחת תטבלני" (ח"א-ח"ב) גם אם אתרחץ במים טהורים זה לא יעזור לי.

חיי הפרט והכלל בראי השירה

א. י. א. (י) הדוד מדומה לצבי, לעופר – הצבי רץ ומדלג בין ההרים, מהיר וחזק הרעה מדומה ליונה, המסתתרת בחגוי הסלע, קולה ערב והיא יפה.
(2) משמעות דימוי השועלים – הם גורמים המפריעים לאהבתו של הזוג, הם מהווים מכשול ומחבלים באהבה.
ב. בפרק ב' הדוד הוא אקטיבי והרעה פסיבית – הדוד מדלג בין ההרים ומחזר אחרי הרעה והרעה מסתתרת. לעומת זאת, בפרק ג' הדוד הוא פסיבי והרעה היא אקטיבית – הרעה מחפשת אחר הדוד וכשהיא מוצאת אותו היא אוחזת בו.

16. א. במזמור ט"ו השאלה: מי האדם הראוי להיות תחת שכינת ה'?

התשובה היא: האדם המוסרי, מי שמקיים את מצוות ה'.

במזמור קכ"א השאלה היא: מאין תבוא גאולתי, מי יציל אותי?

התשובה היא: העזרה תגיע מה'.

ב. (י) תכונות הצדיק מתוארות על דרך החיוב בזמן הווה ודרך השלילה בזמן עבר.

לדברי וייס, קודם כל יש להימנע מעשיית דברים שלילים, כגון "לא עשה לרעהו רעה",

"וחרפה לא נשא על קרובו" ורק לאחר מכן, להתחיל לעשות מעשים טובים "הולך תמים",

"פועל צדק" "ודובר אמת בלבו".

(ז) לפי רש"י האדם המוסרי לא יסלח לאנשים הקרובים לו שחטאו, שעשו מעשי חרפה, אלא יביאם למשפט צדק.

חוק וחברה במקרא

17. א. (י) לפי הכתוב חל איסור על פגיעה בבני האדם והענישה על כך חמורה, אך מותר לפגוע בבעלי החיים על מנת לאכול אותם. הנימוק ליחס המיוחד לבני האדם הוא שהם נבראו בצלם אלוהים.

(ז) הכתוב בבמדבר מוסיף נימוק נוסף, שאסור לטמא את הארץ בדם.
ב. בחוקי המזרח הקדום יש פיצוי כספי למשפחת הנרצח (מוטל קנס על הרוצח), לעומת המקרא, בו העונש לרוצח הוא גזילת חירותו – שהייה בעיר המקלט, עד מות הכהן הגדול. שוני זה מעיד על קדושת ערך חיי אדם במקרא, האוסרים על פיצוי כספי לחיי אדם, לעומת חוקי חתים ה"מתמחרים" חיי אדם, מאפשרים פיצוי כספי.

18. א. (י) ההגבלה המוטלת על הלוחם הינה לא לפגוע בעצי מאכל בעת מלחמה. מותר לכרות עצי סרק, רק לצורך בניית חומה בשעת מצור.

(ז) שלוש הגבלות : א. לגלח שערות ראשה
ב. להסיר את שמלתה

ג. אסור למכור את השבויה. אם החייל לא מעוניין בה, עליו לשחררה.

ב. בשני המקורות עולה תפיסה לפיה הניצחון במלחמה תלוי בעזרתו של האל "ונתנו ה' אלוהיך בידך", "כי הושיעני מכל המלכין..."

מאבק לחברה מוסרית

19. א. (י) הדימוי המשותף החוזר בשני המשלים הוא רועה צאן ועדר.
בקטע משמואל ב', דוד מנצל את סמכותו, ושולח את אוריה לחזית הקרב.
בקטע מיחזקאל ל"ד, המנהיגים מנצלים את העם ואינם דואגים לרווחתו.

(ז) בשמואל ב' עונשיו של דוד הם: החרב לא תסור מביתו ונשותיו יבגדו בו לאור היום.
עונשם של המנהיגים ביחזקאל הוא שלא יוכלו עוד להנהיג את העם.
ב. כן, נתן הצליח לגרום לדוד לשפוט עצמו באופן אובייקטיבי מכיוון שדוד גזר על עצמו עונש
חמור יותר ממה שקובע החוק.

ז. א. (י) התנהגויות של העם, שאלהים מסרב לקבל: הקרבת קורבנות – "למה לי רוב
זבחים", עלייה לרגל לבית המקדש – "מי ביקש זאת מידיכם", תפילה – "גם כי תרבו
תפילה אינני שומע".

ז. ההתנהגות הרצויה של העם היא הפסקת החטאים, לימוד החוקים וקיום משפט צדק.
"רחצו הזכו הסירו רוע... דרשו משפט...".

ב (י) השקפת העם ביחס למקדש היא שכל עוד הוא מקיים את הפולחן, המקדש ימשיך
להתקיים. קיומו מובן מאליו. "היכל ה' היכל ה' המה".

(ז) השקפת הנביא ביחס למקדש היא שאם העם לא יתנהג כראוי מבחינה מוסרית, בית
המקדש ייחרב ולכן הוא מזכיר את בית המקדש בישלה כתקדים לכך.

בהצלחה!!!

לחמן מאמנים אותך להצלחה בבגרות

011-444-1800